

20 de ani de la moartea prestigiosului compozitor, muzicolog și dirijor Wilhelm Georg Berger

Motto:

„Muzica este mai bogată decât limbajul muzicologic, iar pe de altă parte, literaturizarea exagerată ne poate îndepărta de la miezul problemelor.”

W.G. Berger

În 8 martie 2013, s-au împlinit 20 de ani de la trecerea în neființă a prestigiosului compozitor, muzicolog și dirijor Wilhelm Georg Berger.

S-a născut, a copilărit și s-a inițiat în ale muzicii pe meleagurile brașovene, la Rupea, o așezare umană restrânsă, departe de unele centre culturale precum Brașov, Sibiu, Sighișoara sau chiar Mediaș.

Datorită legăturilor comerciale cu Viena și Budapesta (secolele 19 și 20), Rupea a favorizat constituirea unor reuniuni vocale și instrumentale asemănătoare cu cele din Europa, găzduind unele turnee și recitaluri de muzică și teatru, făcând posibilă astfel achiziționarea de instrumente muzicale și partituri etc.

Aceste evenimente și inițiative personale se regăsesc din secolul 19, în colecțiile de documente și amintiri familiale (scrisori, fotografii și note muzicale), punând astfel în lumină, astăzi, trecutul muzical al unui orașel (târg) care, până în 1950 și chiar după, era legat de ținutul Târnava Mare. După aceste informații documentare, ajungem să ne reamintim de Georg Simonis (1820-1905), pianist al Porții Otomane și apoi profesor de muzică la Craiova, Michael Zikeli (1847-1927), dirijor și compozitor apreciat de Richard Strauss (5 mai 1927), și de descoperirea, în 1951, a partituri operi Mihai Eroul (1869) de Iuliu Sulzer (Șt. Lakatoș și G. Merișescu, o operă necunoscută: Mihai Eroul, în *Studii Muzicologice*, București, nr. 4, 1957, pp. 330).

În 1908, „Repser Wochenblat”, ziar local de limbă germană sau Gross-Kokler Bote (1923-1940) din Sighișoara și Repser Heimatdank (1937-1940), consemnează în paginile lor o parte din reușitele artistice inițiate și conduse de Michael Zikeli, Johann Kellner și alții. Membrii comunităților locale și din satele învecinate frecventau evenimentele artistice, concertele orchestrei semisimfonice, întâlnirile cu fanfara sașilor, precum și manifestările artistice de muzică corală și de teatru.

La Rupea a existat, bunăoară, un foarte mare interes, aparte, pentru studiul pianului. Acordorul Otto Einschenk

(1910-2001) împreună cu fiul său (plecați în Germania în 1979) se destăinuiau muzicienilor brașoveni că, în perioada interbelică, în acest târg de provincie existau nu mai puțin de 100 pianuri pentru studio și inițiere muzicală; orchestra și fanfarele, alte formații camerale abordau un repertoriu pretențios, cum ar fi: cvartetele și simfoniile clasicele vienezilor, lucrări de Richard Wagner, unele destinate (aranjate) special pentru formațiile instrumentelor de suflat, precum: *Poșta în pădure* de P. Schaefer, *Poet și țăran* de Franz von Suppe, *Hugenotii* de G. Meyerbeer, potpuriuri din operele lui Verdi, „aranjamente pentru fanfară” de E. Tolz, marșuri și polci. Cel care va da viață acestor partituri mai sus amintite, de mare popularitate, a fost dirijorul Michael Kartmann. Vechile reuniuni ale comunității germane: Societatea de Muzică „Liedertafel” și Reuniunea de Cântări (1847), Fanfara (1871), Astra și Societatea pentru Fond de Teatru Român au făcut posibilă diversificarea manifestărilor închinată celor două arte tradiționale: Muzica și Teatrul. În 1903, Societatea „Tinerimea Română” organizează o producție teatrală cu vodevilurile *Cinel-Cinel* și *Harță Răzeșul* de Vasile Alecsandri. În „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, nr. 3, 1905, se consemna a treia adunare generală de reorganizare a despărțământului Cohalm (Rupea) al Astei, având loc un recital de muzică și poezie cu participarea Valeriei Pop și a lui A.P. Bănuț – bursierul Societății pentru Fond de Teatru Român; sunt prezenți la Cohalm (Rupea): Virgil Onițiu, președinte, dr. Iosif Blaga, secretar, și George Dima cu Corul bisericii „Sf. Nicolae” din Șchei.

S-a cântat *Sfânt e Domnul Savaot* și *Cucule cu pană sură* de G. Dima; *Trecui valea* de Iacob Mureșianu și *Nevasta care iubeste* de Gavril Musicescu.

Formațiile artistice din Rupea aveau în componența lor la un moment dat peste 200 de membri, detașându-se cel puțin patru familii de sași slujind muzica la un nivel înalt calitativ de interpretare. După 1950, în aceste formații erau instrumentiști de înaltă clasă, vârstnici dar și tineri ca: W. Georg Berger – violonist, Walter L. Mederus, pianist și contrabasist, Paul Schuller compozitor, profesor și dirijor de fanfară și alții.

Wilhelm Georg Berger era deasupra tuturor, tânăr fiind, prin ce asimilase împreună cu familiile Mederus, Schuller și profesoarele de muzică Hedwiga și Marta Kelner, care au dat tineri instrumentiști de filarmonică. Wilhelm Georg Berger (V. Cosma, *Enciclopedia muzicii românești*, vol. 2, p. 28), muzician

de excepție, posesor al unei vaste culturi, s-a născut în ziua de 4 decembrie 1929. Tatăl său era țesător în chiar atelierul său din Rupea (strada Republicii, nr. 126). Cu studii de specialitate la Conservatorul de Muzică din București, W.G. Berger devine mai întâi violist în orchestra Filarmonicii „George Enescu” (1948-1958), apoi în cvartetul Uniunii Compozitorilor (1953-1956). Timp de 21 de ani a fost secretar al UCMR. A fost extrem de înzestrat pentru a elabora opere muzicale complexe, respectându-și cu strictețe programul personal de lucru.

„Lui W.G. Berger i se recunoaște astăzi vastitatea preocupărilor în domeniile de compozitor și muzicolog. Dacă avem în vedere – apreciază muzicologul Viorel Cosma – numai cele 24 de simfonii, 21 de cvartete de coarde și 16 volume de muzicologie (însușind aproape 5000 de pagini tipărite), putem contura imaginea unui creator de o rară tenacitate, perseverență și forță de muncă, al cărui aport la îmbogățirea patrimoniului național se impune unei atente exegeze” (*Enciclopedia muzicii românești*, vol. 2, 2007, p. 27).

În 1960, 26 februarie, Wilhelm Berger spunea că Uniunea Compozitorilor a donat partituri, atent alese, în concordanță cu posibilitățile tehnico-interpretative ale formației de coarde, piese ca: *Amurg de toamnă* de Alfred Alessandrescu, cvartete de Ion Dumitrescu, Zeno Vancea, Tudor Ciortea, Alfred Mendelsohn și Theodor Grigoriu, studii pentru vioară de Ludovic Feldman și mai apoi *Octetul* de George Enescu (partitură și știmate).

Donația mai sus amintită a avut menirea, prin intermediul orchestrei din Rupea, să pătrundă pe tărâmul muzicii românești contemporane. În 1964, maestrului W.G. Berger i s-a acordat Premiul „Prince Rainer 3 de Monaco” pentru *Sonata pentru vioară solo* care a fost tipărită la Editura Muzicală din București.

La Festivalul Internațional al Muzicii de Cameră de la Brașov, Wilhelm Berger a participat de la prima ediție, din 1970, și cele care au urmat, prezent cu lucrări, dar și ca dirijor în programul concertelor camerale, oferind melomanilor de pe aceste meleaguri: Brașov, Predeal, Rupea, Bran, Prejmer, câteva partituri ca: Cvartet nr. 6 *Epos*, *Sonata pentru violoncel și pian „Metamorfoze” I*, *Concert pentru două cvartete*, *Glossa* – în memoria lui Joseph Gerstenengst (1920-1992), lieduri pentru soprană și orgă pe versuri de Maria Serg, precum și lucrări clasice de W.A. Mozart și Franz Schubert etc.

Orchestra de cameră din Rupea a avut o activitate prodigioasă de peste 50 de ani, în bună parte datorită muzicianului W.G. Berger, cunoscând momente importante în interpretarea unor lucrări accesibile membrilor formației care numărau 50-60 de ani de activitate (în 1957): partituri semnate de Haendel, J. Haydn, W.A. Mozart și L. van Beethoven.

În 1959, W.G. Berger, la 30 de ani de viață și activitate muzicală, a preluat Orchestra de Cameră din Rupea, dând numeroase concerte la Băile din Homorod. Vara, mai ales în lunile iulie și august, își instala masa de lucru pe Aleea cu brazi și vorbea foarte adesea despre compozitori și creațiile lor, despre formația perfectă pentru interpretarea muzicii de cameră: cvartetul.

Aici a început să compună *Sonata pentru vioară solo – Impresii de la Homorod*, precum și lucrarea de muzicologie: *Moduri și proporții*. Toate aparițiile opusurilor lui Berger au surprins prin măreția lor. Cronicile concertelor, studiul și analiza partiturilor creației lui Berger au fost consemnate în paginile ziarelor și revistelor de specialitate, inserate de: J.V. Pandulescu, Grigore Constantinescu, Vasile Tomescu, Octavian Lazăr Cosma și Valentina Sandu Dediu. Dacă în muzicologie nu pare spectaculos, în schimb, în compoziție, surprinde prin monumentalitate, cucerește auditoriul și chiar pe cititori, prin incursiunile sale în teritoriile vaste ale diverselor epoci ale istoriei muzicii, fiind de o certă limpezime prin stilul elegant de exprimare, direct și concis. Totul în creația lui a fost meticolos gândit și ordonat.

În compoziție a pornit de la experiența practică. Nu întâmplător, primele sale lucrări (1954-1960) au fost scrise în perimetrul muzicii pentru vioară, violă și cvartet de coarde, apoi prima simfonie, *Lirica*, a compus-o după ce a compus șase cvartete de coarde, ajungând la *Cantata lirica*. Cu lucrarea *Dintre sute de catarge* se relevă un temperament predispus meditației lirico-epice.

A teoretizat lumea simfonismului universal. În ultima etapă (1975-1980) preocuparea lui au fost problemele de estetică și filozofie, de sintaxă sonoră și limbaj. A scris pagini simfonice inspirate din scrierile lui Eminescu, Goethe și Bach din cele cu sensuri patriotice și ideologice fundamentale: *Armonia păcii*, *Sarmisegetuza*, poemul *Horia*, *Simfonia Solemnis*, *Simfonia nr. 15* – dedicate păcii, dar și volumele *Dimensiuni modale*, *Estetica sonatei*.

După debutul la Brașov, ca dirijor, pe maestrul W.G. Berger îl vom întâlni frecvent în fruntea orchestrelor simfonice din Iași, Tg. Mureș, Arad, Orchestra Radio București, la Chișinău, „bagheta și dialogul cu instrumentiștii acestor capele de prestigiu aducându-i mari împliniri sufletești și profesionale, iar publicul concertelor sale, ovaționând cu patos pe un muzician complex, un riguros gânditor și om de știință” (V. Cosma, *Enciclopedia...*, vol. 2, p. 27).

Compozitorul Wilhelm Georg Berger rămâne singular în creația modernă și contemporană românească, în muzicologie, ocupând un loc aparte în simfonismul contemporan european.